

Dzimumu līdztiesības aktualitāšu apskats 2010.gada oktobris-decembris

Īsumā:

- ES prezidējošās valsts Beļģijas rīkotā Dzimumu līdztiesības ministru neformālā sanāksme (26.10.)
- ES prezidējošās valsts Beļģijas rīkotā konference „Kā samazināt atšķirības sieviešu un vīriešu darba samaksā?” (25.-26.10.)
- Padomes secinājumi par „Apņemšanos stiprināt un rīcību, lai novērstu plaisu sieviešu un vīriešu darba samaksā”
- Pasaules Ekonomikas foruma (WEF) ziņojums *Global gender gap 2010*
- Elastīgā darba laika nosacījumi un dzimumu līdztiesība
- E-mācību līdzeklis par ietekmes uz dzimumu novērtēšanu budžeta izstrādes un līdzekļu pārdales procesos
- Dzimumu līdztiesības integrētā pieeja aktīvās iekļaušanas politikās
- Eiropas Dzimumu līdztiesības institūta aktualitātes

Eiropas Savienības (ES) prezidējošās valsts Beļģijas rīkotā Dzimumu līdztiesības ministru neformālā sanāksme

Beļģijas prezidentūras¹ ministru neformālās sanāksmes diskusijas bija saistītas ar dzimumu līdztiesības politikas stiprināšanu „ES 2020” stratēģijas un Eiropas Komisijas (EK) Sieviešu un vīriešu līdztiesības stratēģijas 2010.-2015.gadam kontekstā.

Diskusijā tika aplūkoti šādi jautājumi:

1) Kā stiprināt un pilnveidot Dzimumu līdztiesības paktā ietvertos apņemšanos Eiropas Komisijas Sieviešu un vīriešu līdztiesības stratēģijas 2010.-2015.gadam kontekstā?

2) Kā uzlabot Dzimumu līdztiesības pakta un Eiropas Komisijas Sieviešu un vīriešu līdztiesības stratēģijas 2010.-2015.gadam īstenošanas uzraudzību?

Gandrīz visas dalībvalstis diskusijā atzīmēja dzimuma perspektīvas nozīmi ES-2020 stratēģijas kontekstā, papildus savās uzrunās uzsverot dažādus aspektus, kas ir svarīgi, vai ir priekšnosacījums, minēto jautājumu risināšanai.

Beļģijas prezidentūras pasākumi un iniciatīvas:

- 25.-26.oktobris. Konference par darba samaksas atšķirībām.
- 26.oktobris. Dzimumu līdztiesības ministru sanāksme
- 24.novembris. Sieviešu ministru samits veltīts starptautiskajai diena pret sieviešu vardarbību
- Padomes secinājumi par „Apņemšanos stiprināt un rīcību, lai novērstu plaisu sieviešu un vīriešu darba samaksā”.

Eiropas prezidējošās valsts Beļģijas rīkotā konference „Kā samazināt atšķirības sieviešu un vīriešu darba samaksā?”

Konferences mērķis - dzimuma aspekta analīze nodarbinātības un izaugsmes kontekstā. Darba kārtība ietvēra piecas sesijas: „Indikatori un darba samaksas atšķirību cēloņi”, „Pareizo atbilžu meklēšana”, „Rīcības stratēģijas dalībvalstīs”, „Sociālo partneru rīcība stratēģijas”, „Īpašo aktivitāšu piemēri”.

¹ <http://www.eutrio.be/>

Galvenās atziņas:

- ☐ līdzšinējie instrumenti un likumdošanas iniciatīvas nav devušas cerēto rezultātu,
- ☐ nepieciešama kvalitatīvāka statistika, īpaši saistībā ar darbu klasificēšanu, papildus bonusu piešķiršanu,
- ☐ jāanalizē izvērsta darba samaksa, nevis izlīdzinātie vidējie rādītāji,
- ☐ lai saprastu patiesos cēloņus darba samaksas atšķirībām, jāņem vērā dažādi faktori - darba pieredze, personiskie faktori, sektoru sadalījums, darba samaksas struktūra, darba rezultāti, individuālais pārrunu faktors u.c.,
- ☐ nevis uzdot biznesa sektoram uzdevumus, bet sadarboties, strādāt ar uzņēmējdarbības sektoru, lai tie saprastu un dotu ieguldījumu mērķu sasniegšanai,
- ☐ rūpīga analīze uzņēmuma, pašvaldības, specifiskas nozares ietvaros liek skaidrāk saprast situāciju un kļūt jūtīgākiem pret saviem iekšējiem mērķiem.
- ☐ kādēļ sieviešu augstie izglītības rādītāji neatsaucas uz viņu algām un ekonomikas izaugsmi kopumā?

Jaunajā ES dzimumu līdztiesības politikas dokumentā „Dzimumu līdztiesības stratēģija 2010.-2015.g.” viens no rīcības virzieniem ir darba samaksas atšķirību mazināšana starp sievietēm un vīriešiem.

Padomes secinājumi par „Aņņemšanos stiprināt un rīcību, lai novērstu plaisu sieviešu un vīriešu darba samaksā”.

Beļģija savas prezidentūras laikā sagatavoja Padomes secinājumu projektu par aņņemšanās stiprināšanu un rīcību, lai novērstu nevienlīdzīgu darba samaksu sievietēm un vīriešiem. Secinājumos tiek uzsvērts, ka sieviešu un vīriešu līdztiesība ir īpaši nozīmīga ES līdzsvarotas izaugsmes nodrošināšanai un mērķu sasniegšanai, kā arī demogrāfijas izaicinājumu risināšanai. ES vēl joprojām sievietes vidēji saņem 18% zemāku darba samaksu nekā vīrieši, dalībvalstīs sastopami ļoti atšķirīgi rādītāji, kā arī atšķiras situācija privātajā un publiskajā sektorā. Galvenās sekas darba samaksas nevienlīdzībai ir zemākas pensijas un lielāks nabadzības risks sievietēm.

Secinājumu projektā tiek uzsvērti pieci galvenie iemesli sieviešu un vīriešu vidējās darba samaksas atšķirībām. Lai arī joprojām sastopama atalgojuma diskriminācija par vienu un to pašu vai par vienādas vērtības darbu, un atšķirīgas darba samaksas iemesli ir kompleksi, pārsvarā tie liecina par **nevienlīdzīgu situāciju darba tirgū:**

- ☐ horizontālā darba tirgus segregācija (sievietes koncentrējās zemāk apmaksātos darba tirgus sektoros),
- ☐ vertikālā darba tirgus segregācija (sievietes ieņem zemākus amatus un biežāk sastopas ar šķēršļiem karjeras veidošanā),
- ☐ grūtības saskaņot darba, ģimenes un privāto dzīvi, nevienlīdzīgs atbildības un pienākumu sadalījums ģimenē, kas liek sievietēm saglabāt nepilnu darba laiku un izvēlēties atkārtotus karjeras pārrāvumus,
- ☐ atalgojuma caurskatāmības trūkums,

☐ dzimumu stereotipu ietekme, kas ietekmē gan izglītības virziena un arodapmācības izvēli, gan kvalifikācijas novērtējumu un profesiju klasifikāciju.

Secinājumos **dalībvalstis tiek aicinātas** nacionālā līmenī vērsties pret dažādiem cēloņiem, kas ir pamatā nevienlīdzībai profesionālajā jomā:

☐ regulāri mērīt darba samaksas atšķirības un analizēt to dinamiku,

☐ veicināt darba samaksas caurskatāmību,

☐ neitrāli novērtēt un klasificēt profesijas,

☐ novērst vertikālo un horizontālo darba tirgus segregāciju,

☐ uzlabot darba un ģimenes dzīves saskaņošanu (atvaļinājuma iespējas sievietēm un vīriešiem, pakalpojumi bērnu un citu atkarīgu ģimenes locekļu aprūpei)m,

☐ efektīvi ieviest tiesību aktus attiecībā uz vienādu darba samaksu u.c.

Pasaules Ekonomikas foruma (WEF) ziņojums *Global gender gap 2010*

Pasaules ekonomikas foruma Ziņojums² „*Global gender gap*” (tiešais tulkojums - *Globālā plaīsa dzimumu starpā*) iznāk kopš 2006.gada. Salīdzinot ar 2009. gadu, Latvija 2010. gadā ir noslīdējusi par 4 vietām un ieņem 18. vietu starp 134 pasaules valstīm³. Lietuva ieņem 17.vietu, Igaunija - 35. vietu. Pirmās četras vietas, kā ierasts, ieņem Skandināvijas valstis - Īslande

(1), Norvēģija (2), Somija (3), Zviedrija (4). Pēdējās vietās ierindojas Jemena (134), Čada (133), Pakistāna (132), kā arī Turcija (126).

Pasaules ekonomikas Foruma ikgadējais ziņojums tapis ar Hārvardas Universitātes un Kalifornijas Bērklīja universitātes pētnieku līdzdalību, par statistikas avotiem izmantojot Starptautiskās darba organizācijas, UNESCO Statistikas, Izglītības un Indikatoru institūts, Pasaules bankas datus u.c.

Šie pētnieki ir atklājuši, ka dzimumu līdztiesības rādītāji ir cieši saistīti ar valsts izaugsmi un ekonomisko attīstību - jo augstāks indekss, jo attīstītāka un konkurētspējīga valsts. Tāpat valstīm, kas savās politikās integrē sociālās iekļaušanas un dzimumu līdztiesības mērķus ir augstāka konkurētspēja un izaugsme, kas saistās ar visu iedzīvotāju resursu - gan sieviešu, gan vīriešu, gan sociāli atstumto iekļaušanu ekonomikā.

Valstu līdztiesības indeksi balstās uz četriem pīlāriem: *ekonomiskā līdzdalība un iespējas, izglītības apmeklētība, politika un veselības rādītāji*. Zem katra no šiem pīlāriem ir iekļautas vairākas pozīcijas, kas veido katra virziena indeksu un rezultātā - valsts vietu citu starpā.

1. Ekonomiskā līdzdalība un iespējas

Šos rādītājus (attiecībā pret vīriešu) veido sieviešu nodarbinātības līmenis, darba algas lielums, likumdevēju, vecāko speciālistu un menedžeru skaits, kā arī sieviešu

² Ziņojums pieejams i-netā: <http://www.weforum.org/issues/global-gender-gap>

³ 2009.g. tendence bija līdzīga – Latvija noslīdēja par 4. vietām, salīdzinot ar 2008.g. rādītāju, kas ir labākais līdz šim sasniegtais - 10.vieta, savukārt 2007.g. Latvija atradās 13.vietā, 2006.g. – 19.vietā.

Īpatsvars tehniskajās jomās. Latvija šajā pozīcijā atrodas 21.vietā. Pirmajā vietā ir Lesoto, tad Mongolija, Norvēģija atrodas attiecīgi tikai 3. vietā, Bahamas - 4.vietā.

2. Izglītības iegūšana

Šie rādītāji sastāv no meiteņu skaitu sākumskolā, vidusskolā un augstskolā, kā arī sieviešu lasītprasmes, attiecībā pret vīriešu. Latvija, kopā ar vēl 19 pasaules valstīm dala pirmo vietu šajā pozīcijā.

3. Veselība

Uzrāda atšķirības starp sievietēm un vīriešiem paredzamo veselīgo dzīves gadu un dzimstības rādītāju aspektā dzimumu griezumā („pazudušo” meiteņu skaits uz dzimušajiem bērniem, - piespiedu aborti, ja gaidāma meita, nonāvēšana uzreiz pēc dzimšanas u.c.)

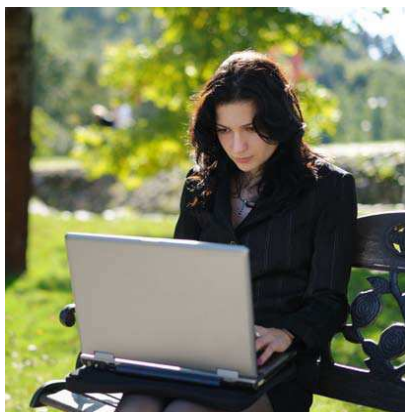
Latvija reizē ar vēl 37 pasaules valstīm ierindojas labākā rādītāja kategorijā (1.vieta) . Četras pēdējās vietas dala Indija, Armēnija, Azerbaidžāna, Gruzija un Ķīna.

4. Līdzdalība politikā

Rādītājs atspoguļo sieviešu skaitu politisko lēmumu pieņemšanā, kā arī sieviešu skaitu ministru amatos un Parlamentā. Latvija pēc šiem rādītājiem ieņem 31.vietu pasaulē. Pirmās četras vietas dala Skandināvijas valstis, aiz kurām seko Spānija, Šrilanka un Jaunzēlande. Pēdējās vietas ieņem Brunej Darassulam, Belize, Jemena un Saudu Arābija.

Elastīgā darba laika nosacījumi un dzimumu līdztiesība

Eiropas Komisijas 2010.g. salīdzinošajā pārskatā „*Elastīgā darba laika nosacījumi un dzimumu līdztiesība*”⁴ tiek analizēta 30 ES dalībvalstu un Eiropas ekonomikas zonas valstu situācija un tādi faktori dzimumu griezumā kā:

- ▣ darba laika garums,
- ▣ elastība uzņēmumos attiecībā uz darba laiku un formu,
- ▣ likumdošana attiecībā uz elastīgu/nepilnu darba laiku / virsstundu darba laiku/ neierastu darbalaiku / darbu naktī vecākiem ar maziem bērniem u.c.

Pārskatā aplūkoti uzņēmumu darba līgumu veidi, nosacījumi attiecībā uz elastīgu/netradicionālu darba laiku un tā ietekmi uz darba kvalitāti, kā arī darba devēja attieksmi pret šādām darba formām.

E-mācību līdzeklis par ietekmes uz dzimumu novērtēšanu budžeta izstrādes un līdzekļu pārdales procesos

Dānijas Klimata, enerģijas un dzimumu līdztiesības ministrija ir izstrādājusi e-mācību līdzekli valsts darbiniekiem par ietekmes uz dzimumu novērtēšanai budžeta izstrādes un līdzekļu pārdales (*resource allocations*) procesos, sabiedrības informēšanas kampaņu mērķētību un ietekmi uz vienu vai otru dzimumu⁵.

Atsevišķs izglītojošs materiāls izstrādāts ietekmes uz dzimumu novērtējumam kampaņās un informatīvajā darbā⁶, sākot ar kampaņas mērķa grupas plānošanu un īstenošanu, beidzot ar ietekmes uz dzimumu novērtēšanu pēc kampaņas beigām.

⁴ Ziņojums pieejams Eiropas Komisijas mājas lapā:

<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=748&langId=lv&pubId=585&type=2&furtherPubs=yes>

⁵ Materiāls angļu valodā pieejams Klimata, enerģijas un dzimumu līdztiesības mājas lapā:

<http://lige.dk/dkmd/uk/front.html>

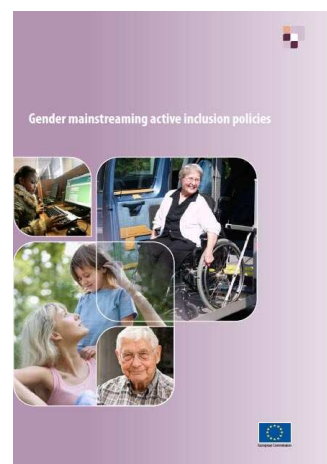
Dānijā Dzimumu līdztiesības likums⁷ citu starpā nosaka, ka valsts institūcijām ir pienākums integrēt dzimuma aspektu plānošanas un administrācijas darbā, tai skaitā visos attīstības politikas dokumentos uzrādīt un analizēt datus dzimumu griezumā, un novērtēt aktivitātes paredzamo ietekmi uz sievietēm/vīriešiem un zēniem/meitenēm. Tāpat likums nosaka, ka visām valsts, tās pakļautībā esošām institūcijām un pašvaldībām, kuru darbinieku skaits pārsniedz 50, katru gadu ir jāizstrādā ziņojums par situāciju un aktivitātēm saistībā ar dzimumu līdztiesības veicināšanu savās jomās.

Dzimumu līdztiesības integrētā pieeja aktīvās iekļaušanas politikās

Eiropas Komisijas ziņojums atklāj kādā veidā un apjomā ES dalībvalstis un Eiropas ekonomikas zonas valstis īsteno dzimumu līdztiesības integrēto pieeju neaizsargāto sabiedrības grupu aktīvai iekļaušanai sabiedrībā un darba tirgū.

Ziņojumā ir konkrēti politiku piemēri trīs galvenajās jomās vai pīlāros:

- 1) Ieņēmumu atbalsts un tā relevants dzimumu līdztiesībai (dzimumu atšķirības, pabalstu efektivitāte dzimumu griezumā u.c).
- 2) Iekļaujošs darba tirgus dzimuma aspektā (sievietes kā mērķa grupa, mērķēta politika vientuļajām mātēm, migrantiem, cilvēkiem ar invaliditāti).
- 3) Pakalpojumu pieejamība dzimumu griezumā (bezpajumtniecība, mājokļu politika u.c.).

Eiropas Dzimumu līdztiesības institūta (EIGE) aktualitātes

☐ Līdz 2011.gada 14.februārim turpinās pieteikšanās vakantajām institūta darba vietām. Piedāvājumi apskatāmi šeit:

http://www.eige.europa.eu/job_opportunities

☐ EIGEs jaunā sociālā iniciatīva/kampaņa „Sarkanā karte vardarbībai pret sievieti!” Lietuvā. Izglītojošās kampaņas ideja radusies Spānijā, kur slaveni sportisti (pasaules čempione 3000 m šķēršļu skrējienā Marta Domingeza) un mākslinieki (režisors Pedro Almodovars, aktrise - Emma Tomsone) kļuva par šīs kampaņas vēstniekiem. Arī Lietuvā slaveni sportisti piedalās

kampaņā pret vardarbību pret sievieti un simboliski parāda „sarkano karti” vardarbības veicējiem.

☐ Š.g. 1.septembrī noslēdzās konkurss par EIGE logo izveidi. Studentiem, māksliniekiem, radošiem cilvēkiem un citiem interesentiem par dzimumu līdztiesības tēmu bija iespēja piedalīties logo radīšanā. Konkursā ar savu izstrādāto logo (sk. attēlu pa labi)⁸ uzvarēja sākumskolas skolotāja no Francijas dienvidiem.

⁶ Turpat <http://lige.dk/dkmd/uk/Kampagner/index.html>

⁷ <http://uk.lige.dk/Default.asp?Id=194>

⁸ Pārējos 100 labākos logo var apskatīt šeit:
<http://www.eige.europa.eu/best-100-logos>